

Eredad emotsioonid Siberi külades

Vestlus Anu Korbiga

Foto: Alar Madisson

Eesti Kirjandusmuuseumi vanemteaduri, folklorist Anu Korbi nimi seostub eeskätt Siberis eesti ja seto külades tehtud ulatuslike välitööde ning seal kogutud materjali põhjal koostatud tekstikogumike, antoloogiate ja näitustega, samuti arvukate teadusuuringustega. Novembris tähistab Anu Korb 70 aasta juubelit ning vastas sel puhul kirja teel Keele ja Kirjanduse küsimustele.

Kuidas te folkloristika juurde sattusite ja millega tegelesite enne esimesi välitöid Siberis?

Läksin Tartu ülikooli eesti filoloogiat õppima keskkooli lõpetamise järel 1969. aasta sügisel. Ülikoolis oli esimese kursuse lõpul ette nähtud arhiivipraktika. Mul õnnestus selle raames osaleda toleaeegse õppejõu Udo Kolgi korraldatud Setomaa rahvaluulekogumise ekspeditsioonil. Seto keelest ja kultuurist ei teadnud ma tol ajal suurt midagi ja oli üksjagu silmi avav kogeda siinsamas Eestimaal täiesti teistsugust kultuuri. Kolmandal kursusel pidime valima viie eriala (kirjandus, eesti keel, soome-ugri keeled, rahvaluule, žurnalistika) seast kitsama. Minu valik langes rahvaluulele. Olen ilmselt üks väheseid, kes on ülikoolipäevil valitud erialale nii pikalt truuks jäänud.

Pärast ülikooli lõpetamist suunati mind Tartu 2. Keskkooli (nüüd Miina Härma Gümnaasium) eesti keele õpetajaks. Üsna varsti sain aru, et see amet pole minu jaoks. Mõnda aega olin lastega kodus, seejärel 1975. aastal sain tööle kirjandusmuuseumi rahvaluule osakonda. Päevakorral oli piirkondlike regilauluväljaannete „Vana Kannel” koostamine ja uus koosseisuline koht oli mõeldud regivärsiliste laulude korraldajale. Oli arvatieelne aeg. Süstematiseerisin esmalt regilaulude masinakirjakoopiaid kihelkonniti ja kogude järgi, hiljem töötasin regilaulude tüpoloogial kaljal: püüdsin kokku viia ühe ja sama laulutüübi erinevaid nimetusi, määrasin uusi tüübinimesid. See oli päris põnev. Lisaks tuli teenindada uurijaid, koostada arhiivimaterjali kohta üldregistreid ja muud. Rahvaluule osakonna välitöödel osalesin esmakordselt 1977. aasta juunikuus. Too-

kord töötasime endise Rõuge kihelkonna alal, mis paistis silma lauluoskajate ja pillimeeste poolest. Sain unustamatu elamuse osaliseks, kui sattusin koos töökaaslase Imbiga Võrumaa metsatalus üksi elava Ella Hummali juurde. Naine, kes laulis põhiliselt Esimese maailmasõja aegseid lõppriimilisi laule, hakkas korraga laulma vana regivärsilist vaeslapselaulu. Tundsin, nagu oleksime jõudnud sajanditagusesse aega.

Pärast neljanda lapse sündi olin veidi üle kolme aasta muuseumitööst eemal. Emapalka tookord muidugi ei makstud. Asusime maale elama, oma aias kasvas kartul, juurviljad, marjad. Et paremini toime tulla, kasvasin koduaias müügiks lille- ja köögiviljataimi. Minu kasvatatud taimed olid üsna minev kaup.

Olete varasemalt öelnud, et esimene käik Siberisse Ülem-Suetuki külla 1991. aastal jättis nii ereda mulje, et võtsite oma eesmärgiks sealse folkloori talletamise. Kas see oli esimene kord, kui kodust kaugele välitöödele sattusite? Kuidas ekspeditsiooni mõte sündis ja kuidas seda korraldasite?

Välitöid olin enne esimest Siberi kogumismatka teinud vaid Eestis: osalesin mitmetel rahvaluule osakonna välitöödel ja küsitlesin omapäi tookordse koduümbruse Äksi piirkonna inimesi. 1980. aastail, kui keeleteadlased korraldasid murdekeele kogumisretki Kaukaasiasse, pidasime muuseumis plaani nendega ühineda, kuid asja sellest ei saanud.

Ei oskagi päriselt seletada, mis mind just Siberi poole tõmbas. Seal elavatest eestlastest teadsin eelnevalt üsna vähe. Olin põgusalt sirvinud rahvaluulearhiivis leiduvat umbes 3000-leheküljelist folkloorikogu, mille oli kirja pannud Rosalie Ottesson Krasnojarski krai Ülem-Bulanka külast. Ottesson oli oma eluajal korduvalt folkloriste Siberisse kutsunud, kuid

sõiduks kaugemale ei leitud tookord võimalusi. Mujal elavate rahvuskaslaste uurimist ei peetud nõukogude võimu aastatel kuigi oluliseks. Enam oli päevakorral materjali kogumine Venemaal elavatel soome-ugri rahvastelt. Mõned uurijad, kes ise initsiatiivi üles näitasid, jõudsid nõukogude päevil ka Siberi eestlaste juurde, nagu keeleteadlased Jüri Viikberg ja Lembit Vaba, etnograafid Igor Tõnurist ning Mare Pihho.

Arutasime rahvaluule osakonnas võimalikku Siberi kogumistööd ja sõiduvõimalusi. Ajad olid vaesed, kirjandusmuuseumil välitöödeks finantse ei jagunud, kuid muuseumi direktor Peeter Olesk saavutas kultuuriministeeriumiga kokkuleppe, et meie sõidupiletid hüvitatakse tagantjärele – esialgu ostsin need välja oma säästude arvelt. Teele asusime 1991. aasta 1. augustil, minu kaaslaseks oli äsja muuseumisse tööle tulnud Astrid Tuisk. Tehniline varustus esimesel ekspeditsioonil oli äärmiselt vilets: saime kaasa väikese patareidel töötava kassetmagnetofoni Sony ja viis helikassetti. Sel ajal oli muuseumil puudus kõigest.

Kohale jõudmine võttis üksjagu aega: lennukiga Krasnojarskisse, sealt rongiga Abakani ja edasi bussiga rajoonikeskusse Karatuzi ja Ülem-Suetukki. Üks esimesi küsimusi, mis meile kohapeal puhtas eesti keeles esitati, oli „Kelle omad te olete?“, sest Eestist käisid külas põhiliselt külaelanike sugulased. Aga Siberis võetakse lahkelt vastu kõiki tulijaid. Siiani on mees ime-maitsev punetee, millega meid esmalt kostitati. Ja mõistagi võlus rikkalik vana-pärane pärimus. Tundsin, et välitöid Siberis tuleb kindlasti jätkata. Õnneks loodi 1991. aasta sügisel Eri Klasi algatusel Eesti Rahvuskultuuri Fond, kust saime esimese kümne aasta vältel toetust Siberi välitööde läbiviimiseks.

Milline osa folkloorist on teid ennast isiklikult huvitanud ja välitöödel enim elevust tekitanud?

Esimesel kogumismatkal Ülem-Suetuki küla eestlaste juurde – tegemist on ühe vanema väljasaadetutest alguse saanud külaga – üllatas esmalt, et Eestist tuhandete kilomeetrite kaugusel räägib tõesti terve külatäis inimesi eesti keelt. Laulukladesid seal külas eriti ei olnud, see-eest lauldi peast pikki ilmalikke ja vaimulikke laule, viisid olid küll omandanud venepärase kõlatämbri. Laulmine oli 1990. aastail kogukonna traditsiooni osa, ükski koosviibimine ei möödunud laulu ja tantsuta. Üks emotsionaalsemaid laulmisi toimus 1992. aasta talvel kütmata külakirikus, kus lauldi ja tehti ringmängu, kasukad seljas ja vildid jalas. Sellega võrreldava elamuse sain 1995. aasta kevadel Omski oblasti Kovaljovo külas, kus laulnaised kogunesid ühel päeval ühte ja teisel päeval teise peresse laulma ning laulude hulk näis olevat lausa lõputu.

Minu tähelepanu pälvis ka igapäevane rahvameditsiini kasutamine vanemates Siberi külates ja ravitsejate rohkus. Raviloitsud ja -toimingud olid vähemalt 1990. aastail paljude eesti kogukondade igapäevaelu osa. Ravisõnu anti meelsasti edasi, neid samastati kõigile kättesaadava jumalasõnaga. Meile edastati ravisõnad ja -oskused, et saaksime neid häda korral ise kasutada.

Vanima luteriusulise kogukonnana tuntud Rõžkovo külas Omski oblastis üllatas sealsete elanike keekekasutus. Seal oli käibel koguni neli keelt: eesti, soome, läti ja vene. Külas oli läti pool ja viru pool – eestlased ja soomlased olid saanud ühise nimetuse *virulased*.

Elamuseks oli ka 1999. aasta kevadel töötamine Novosibirski oblasti Kõštovski rajooni võrukeelses Nikolajevka külas, kus lapsed rääkisid vene ja võru segakeelt ning õpetaja kurtis, et lapsed peavad minema

venekeelsesse kooli, kuid ei mõista selles keeles kõneldagi. Ja lapsest peale eesti külas elanud Ivan küsis minult: „Kas sa Jakob Hurta tead?“ Siberi külas tundus selline küsimus väga ootamatu. Hiljem selgus, et peres oli Hurda väljaantud jutluseraamat.

Olen teadlikult küsitlenud eeskätt vanemaid eestlasi, kes valdavad eesti keelt, sest kogukondade vananemise ja vähendamise tõttu ei pruugi nende küsitlemiseks edaspidi võimalust tulla. Paremaid pärimusetundjaid püüdsin korduvalt külastada. Kuna oleme välitööde ajal elanud ööbinud peredes, on see võimaldanud ka igapäevaelu vaadelda ja mõningal määral pere nooremate liikmetega suhelda. Külates, kus olen saanud korduvalt töötada, olen jälginud eeskätt ajas toimunud muutusi.

Siberi välitöödelt kogutud eredaid emotsioone võib üles lugema jäädagi.

Võib vist öelda, et Siberi eestlaste folkloori ja lugudega tegelemine on teie elutöö, see on kestnud pea 30 aastat. Kas tunnete, et olete selle ajaga suutnud ammendavalt materjali talletada, esitleda, analüüsida – või on seni vastuseta jäänud küsimusi? Kas pärast 2013. aastat on veel mõni ekspeditsioon toimunud / plaanis olnud või on see uurimisetapp läbi?

Arvan, et ükski pärimusekogu ei saa väita, et kogus piirkonna n-ö tühjaks. Ka kõige pikaajalisemal kogujal jääb alati midagi talletamata, võidakse leida uusi uurimisaspekte, pärimus muutub ju pidevalt. Eesti Rahvaluule Arhiivi välitööd Siberis toimusid ajavahemikul 1991–2000 igal aastal, XXI sajandil külastasime Siberi setosid ning tegime kordusvisiite suurematesse eesti kogukondadesse.

Välitööd on kestnud tavaliselt kuu aega järjest, mis on tegelikult väga lühike aeg. Alates 1994. aastast tuli Venemaale söiduks vormistada viisa, mille saamise tin-

gimused muutusid sageli: seda ei tahetud enamasti anda kauemaks kui kuuks ajaks. Valisin igal aastal töötamiseks erineva piirkonna. Umbes kolmandikus küladest polnud enne rahvaluulearhiivi välitöid eesti uurijad käinud. Peale kohalesõidu on kehva transpordiühenduse tõttu ajamahukas ka ühest külast teise liikumine. Teisalt on pärimusekoguja-uurija kogu aeg külarahva valvsa silma all ja pidev suhtlemine võib kiiresti ära kurnata. Nii et ei oska öelda, kui kaua järjest koguda jaksakski.

2016. aasta kevadel, kui osalesin Moskva Eesti suursaatkonna visiidil Tomski oblastisse, õnnestus põgusalt külastada kaht küla, Kaseküla ja Liliengofi, kus olin varem välitöid teinud. Oli südamlikke kohtumisi, kuid arhiivi töin sellelt sõidult põhiliselt fotomaterjali. Nüüdseks on XX sajandi viimasel kümnendil väisatud küladest väiksed, suurtest ühendusteedest eemal asunud külakesed enam-vähem tühjaks jäänud, suuremates küldes vähe- neb eestlaskond kiiresti. Siiski tasuks eestlaste elupaigad taas üle vaadata, et jäädvustada toimunud muutusi. See aga peab jääma juba uutele uurijatele.

Teie uurimistöo on oluline olnud eestlastele nii siin- kui ka sealpool piiri. Mil määral on teie ettevõtmised äratanud rahvusvaheliselt huvi, näiteks Venemaal?

Folklooriuurijad kogu maailmas on enamasti spetsialiseerunud – rahvamuusikale, rahvausundile, muinasjuttudele, muistenditele, lühivormidele jne. Diasporaakogukonnad pole folkloristide huvivälja eriti kuulunud. Mina olen püüdnud käsitleda Siberi eesti kogukondi erinevatest aspektidest, mis ühtlasi tähendab, et ma ei sobitu õieti ühessegi uurijate rühma. Samal ajal on minu uurimused rahvusvahelistel kongressidel-konverentsidel üksjagu huvi äratanud. Kõige enam on minu Siberi uurimist jälginud Soome

ja Läti kolleegid. Siberisse välja- ja sundasumisele saatmise (ulatuslikumalt alates XIX sajandi algusest) perioodil kuulusid praegused Eesti, Läti ja Soome alad Tsaari-Venemaa koosseisu. Väljarändamise kõrgajal (1890–1918) läksid eestlased ja lätlased massiliselt Siberisse, lootusega vabamale elule ja oma maale. Kuna luteri kirikuringkonnad olid huvitatud Siberi luteriusuliste koondamisest, on luteriusulised rahvad elanud asunduste loomisest alates lähestikku ja nende omavahelised kontaktid on olnud märksa varasemad kui lähem suhtlemine teiste Siberis elavate rahvastega.

Olen koostööd teinud Läti kolleegidega, kes korraldasid ajavahemikul 2004–2008 mitmeid kultuuriuurijate kompleks- ekspeditsioone Siberi lätlaste asualadele. Vahetasime vastastikku oma uurimuste tulemusi. Eesti Kirjandusmuuseumis toimus 2008. aasta detsembris Eesti ja Läti kultuuriuurijate ühiskonverents „Rahvuskaaslased Siberis“. 2014. aastal ilmus sel teemal ajakirja Folklore erinumber.

Venemaa kultuuriuurijad, kes on minu Siberi eestlaste uurimisest teadlikud, on suhtunud minu töösse sümpaatiaga. Olen saanud tutvustada oma tööd perioodiliselt toimival ülevenemaalisel folkloristide kongressil, mida korraldatakse alates 2006. aastast. Enim kontakte on olnud Peterburi ja Moskva uurijatega, Peterburi Kultuuriakadeemia ja Moskva Kultuurikeskuse töötajaist on abi olnud ka viisakutsete hankimisel. Venemaa väikerahvaste uurijatega olen kohtunud soome-ugri rahvaste maailmakongressidel. Eestlased Siberis on ju väike rahvakild, kes pole enamasti Venemaa uurijate huvi äratanud. Siberi uurijaist on mul kõige rohkem kontakte olnud Omski etnograafi Ilja Lotkiniga, kes on käsitlenud etnilisi protsesse Lääne-Siberi eesti ja läti asundustes ning avaldanud kaks monograafiat (1996, 2006). Tema tööd põhinevad Venemaa arhiivides

leiduval materjalil, ta on oma tudengitega käinud ka külades kohapeal.

August Nigol rõhutab oma 1918. aasta Eesti asunduste raamatus¹ vajadust kohapeal kultuuri ja haridust edendada, kuid tema käsitluses on esikohal Eesti emamaast ja kultuurist võrsuv rahvuslus. 1990-ndatel, kui teie oma uurimisreisidega alustasite, sellest tsariaja lõpu käsitlusviisist küllap enam abi polnud. Kuidas olete teadlasena leidnud positsiooni, millelt käsitlete rahvuskaslasti?

Kui alustasin Siberi eestlaste uurimisega, ei olnud Eestis täpsemalt teada, palju neist August Nigoli raamatus mainitud eesti asundustest veel alles on. Seni kogutu oli eri arhiivides-museumides laiali, kuid osa külade kohta polnud meil mingitki teavet. Tahtsin tuua Siberi küladest-kogukondadest uut teadmist Eestisse. Mind huvitas, missugused külad on püsinud, kuivõrd seal elab eestlasi, kes veel emakeelt räägivad. Selles suhtes oli mu missioon Nigoli omaga sarnane. Muidugi olin huvitatud ka Siberi eestlaste keele ja kultuuri talletamisest.

1990. aastail oli Siberi eestlastelt unikaalse materjali kogumise kõrval ehk veelgi olulisem hoida sidemeid sealsete eesti kogukondadega, sest taastatud Eesti Vabariigis olid nemad suuresti tähelepanuta jäetud. Neil aastail suheldi eskätt Läänes elavate eestlastega. Siberi eestlasi samastati 1940. aastate küüditatutega või peeti neid üheselt nõukogude võimu käsitlasteks, väljarändamisest Siberisse polnud suurem osa eestimaalastest kuulnudki. Siberi eesti küladest nõukogude päevil Eestisse naasnud inimesed kohtasid siin erineva kultuuritausta, tavade-kommete, aga ka eelarvamuste tõttu tõrjuvat suh-

tumist ning püüdsid pigem oma päritolu varjata.

Koostöös Siberist naasnud eestlastega hakkasin koguma ja avaldama ka Siberi eestlaste mälestusi, korraldama teabepäevi (sariüritus „Venemaale veerenud”), kus tutvustasime üldsusele eri Siberi piirkondadest kogutud materjali. Tahtsin anda meid lahkelt vastu võtnud Siberi eestlastele midagi oma kogutust tagasi, väärtustada nende pärimust. Siit võrsus teksti- ja lauluantoloogiate koostamise idee. Minu uurijahuvi on kasvanud välja välitöödest ja materjali arhiivikorda seadmisest.

Kui palju on teil abi või kasu olnud teiste väliseesti kultuuri uurijate kogemusest?

Olen osalenud väliseesti arhiivide töögrupi ja Balti Kultuuripärandi Võrgustiku (BaltHerNet) töös nende loomisest alates. Kuna põhiosa neisse ühendustesse kuuluvad inimesi tegeleb just läänediasporaaga, olen seal olnud mõneti tasakaalustav jõud. Perioodiliselt toimivas väliseesti suvekoolis olen tutvustanud ida pool elavaid rahvuskaslasti.

Tegelikult võib leida ühisjooni Läänes ja Idas (Siberis) elavate eestlaste vahel. Selleks on eesti juured ja elamine emamaast kaugel paljurahvuselises ja -kultuurilises ümbruses. XIX sajandi lõpul ja XX sajandi algul jõudis eesti talupoegi nii Siberisse kui ka näiteks Põhja-Ameerikasse, eesmärgiks oma maa ja vabam elu. Siberisse rännanud oli kordades rohkem, teele asuti tol ajal massiliselt, enamasti omakandi rahvaga üheskoos ning võõrsil jäadi lähetikku elama. Nii säilisid oma paikkonna keel ja kombed, Siberi eestlaskond kasvas jõudsalt kuni Esimese maailmasõja lõpuni. Läänediasporaa jäi kuni Teise maailmasõjani suhteliselt väikesearvuliseks.

Palju on viimastel aastakümnetel räägitud eestlaste kannatuste aastatest, mõeldes ohtlikule Läände põgenemisele ja seal otsast alustamisele. Kuid oma kannatuste

¹ A. Nigol, Eesti asundused ja asupaigad Venemaal. Tartu: Postimees, 1918.

rada tuli läbida ka idadiasporaa eestlastel. Siberi eestlastele sai saatuslikuks enamlaste võimuletulek 1917. aastal. Eialgu puudutasid repressioonid vaid jõukamaid, nn kulakuid, kuid 1930. aastail said sundkollektiviseerimise, eesti koolide ja seltsielu hävitamise ja ulatuslike vangistamiste tõttu kannatada praktiliselt kõik eestlaste külad.

Mõlemas diasporas võib märgata püüdu oludest hoolimata oma keelt ja kultuuri säilitada. Kui Läänes loodi omakeelseid koole, eesti seltside raames tegutsesid laulukoorid ja tantsuansamblid, siis Idas see võimalus puudus. Samas elati kompaktselt külakogukonnas, kus oli kergem oma keelt hoida, folkloorifestivalid jm esinemised aitasid lauletantse meeles hoida.

Keda peate enda kui teadlase õpetajaks või mentoriks, heaks nõuandjaks, keda meenutada? Ja kas teil endal on õpilasi?

Otseselt õpetajana kedagi välja tuua ei oskagi. Siberi kogumis- ja uurimistöös on olnud suuresti eeskujuks keeleteadlane Jüri Viikberg, kelle artiklitest ja kogutud materjalist murdearhiivis olen paljuski inspiratsiooni saanud. Viikbergi ja Lembit Vaba reise Siberi eestlaste juurde 1980. aastail võib nimetada esimesteks tõelisteks uurimisreisideks. Eesti Keele Instituudi murdearhiivist olen saanud ka väärtuslikke andmeid, mille põhjal oma uurimistööd jätkata. Huviga olen jälginud Aadu Musta tööd Siberi arhiivide uurimisel.

Ma ei saa ka kedagi otseselt oma õpilaseks lugeda. Ise hakkasin teadustööd tegema suhteliselt hilja, esimesed kümme aastat kogusin peamiselt materjali ja koostas tekstiantoloogiaid, ka pole ma töötanud ülikoolis. Siberi eestlaste uurijaist koosneva töögrupi loomiseks pole mul kahjuks energiat jätkunud. Siberi välitöödel on osalenud ühtekokku 18 inimest. Need kogumismatkad on ilmselt kõigi

osalejate maailmapilti avardanud. Minu panus on olnud pigem mitme uurija kaasamine ERA Siberi välitöödele (nt Aivar Jürgenson, Siberi setode puhul Andreas Kalkun). Mõned minu koostatud väljaanded, nt „Siberi eestlaste laulud”, on ärgitanud läti folkloriste oma kogutud laule jm välja andma.

Eesti Kunstiakadeemiaga koos korraldatud välitööd Siberi eestlaste juurde 2007. aastal ja ühishäitus „Siberi eestlased” (koos Kadri Viiresega, 2008) on äratanud ka kunstnike huvi selle kandi vastu.

Teid ühendab paljude siberlastega nõukogude riigis elamise kogemus. Milline väljavaade oleks iseseisvas Eestis kasvunud noorema põlvkonna uurijatel minna Siberisse või mujale Venemaale eestlaste juurde? Millised on selle uurimissuuna perspektiivid?

Hulk Siberi eestlastelt kogutud materjali ERA arhiivides lausa ootab uurijaid. Kui noor uurija vaevub eelnevalt tehtusse süvenema, saab ta kindlasti hakkama. Muidugi on Siberi välitöödel hädavajalik vene keele oskus. Kuna eesti kogukond Siberis on vananemas ja vähenemas, saanevad segaabielud, on perspektiivikas uurida näiteks seaseid mitmekultuurilisi peresid, nende suhtlusvõrgustikke ja kombeid, muutusi eestlaste rahvustundes ja suhtumises emamaasse. Küllap uurimisväärselt leidub.

Äsja ilmus ansambel Tintura ja Arno Tamme Siberi eestlaste laulude plaat „Kaugel üksi võõra rahva hulgas”. Mis tunnetega jälgite seda, millist järelelu elavad teie kogutud materjalid või kuidas teemat väljaspool teadusuurimusi käsitletakse? Kas kodumaine käsitlus on mõjutanud kuidagi teie suhteid siberlastega?

See, kui sinu kogutud materjali keegi vajab ja kasutab, on ikka rõõmustav.

Jõudumööda püüan jälgida, mis minu kogutust edasi saab. Kõigi materjali kasutajate nägemus ei pruugi ühtida minu omaga ja seda polegi vaja. Kogutust ongi vist kõige laialdasemat kasutamist leidnud Siberi eestlaste laulud. Neid on laulnud-töödelnud teisedki rahvamuusikud, nagu ansamblid Trad.Attack!, Untsakad. Ehk on Siberi eestlaste lauluvara levikule kaasa aidanud minu koostatud valimikplaat „Siberi eestlaste laulud” (2005). 2014. aastal täiendasin väljaannet videoga ja sellest sai veebiväljaanne. Siberi eestlased on kindlasti õnnelikud, et nende laulud Eesti maal edasi elavad.

2018. aasta kevadel Eesti Draamateatris etendunud dokumentaalainesel põhineva loo „Jaanipäev” (lavastaja Tõnn Lamp) sissejuhatavas osas kasutati minu koostatud väljaande „Eesti asundused” pärimustekste. Etendus põhines Mari-Liis Lille ja Paavo Piigi Siberis Ülem-Suetuki külas tehtud intervjuudel. Kuna olen oma uurimistöö tõttu saanud tuttavaks paljude Siberis sündinud-kasvanud eestlastega, kes on hiljem Eestis kodu rajanud, püüdsin võimalikult paljudele sellest näitemängust teada anda. Ja tean, et paljud käisid ka seda vaatamas. Etenduses liiguti küll mõneti „latvu pidi”, nagu mainiti ühes arvustuses, kuid kiitust väärrib teema püstitamine igatahes.

Üksjagu varem on kasutatud laval minu kogutud-avaldatud Siberi eestlaste mälestusi. Koostöös Tartu College'i Eesti Õppetöö Keskusega (peaarhivaar Piret

Noorhani eestvõttel) avanes mul 2011. aasta sügisel võimalus tutvustada Torontos elavatele eestlastele Siberi eestlasi: panime Tartu College'i saali üles näituse „Siberi eestlased”, mida olime varem eksponeerinud mitmel pool Eestis ning Venemaal Krasnojarski kraisis, pidasin loenguid, näitasime Andres Korjuse dokumentaalfilmi „Võera maade sees” (Exitfilm, 2005). Seal pakkus mulle tõeliselt nauditava elamuse lugemisteatri Ilutuli etendus minu koostatud ja toimetatud raamatu „Siberi eestlaste elud ja lood” põhjal (Eesti Kirjandusmuuseum, 2010, lavastuse käsikiri Piret Noorhani). Kõik näitlejad – Ellen Valter, Eda Oja, Merli Tamtik ning Eerik Purje – suutsid nendesse lugedesse üllatavalt hästi sisse elada, Siberi näituse pildid moodustasid ühtlasi lavakujunduse, heli ja valgus toetas kogu etendust.

Millega te teadustöö kõrval veel tegelete? Mis elus rõõmu ja naudingut pakub?

Olen pärit suurest suguvõsast, juba perekondlikke tähtpäevi on üksjagu. Mul on kümme lapselast (vanuses 0–26) ja kaks lapselapselast – nendega juba igav ei hakka. Seadsin mõni aasta tagasi oma elamise sisse Haapsallu mere äärde ja minu silmis on see parim elukeskkond. Käin igal võimalusel ujumas, kasvatan oma väikeaias marju, juurvilju ja lilli. Suviste suurürituste ajal on mu väike majake sugulasi-tuttavaid täis.

VIVIAN SIIRMAN